

KIẾN NGHỊ GIẢI PHÁP HOÀN THIỆN VỀ THỦ TỤC XÉT XỬ VỤ ÁN MÀ BỊ CÁO LÀ NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN

1. Một số giải pháp hoàn thiện

Hiện nay cùng với sự phát triển của hệ thống pháp luật, luật tố tụng hình sự đang trở thành một ngành luật độc lập trong hệ thống pháp luật của nước ta. Mặc dù đã có sự sửa đổi, bổ sung, nhưng thực tế rất đa dạng và phát triển không ngừng, trong khi đó có nhiều quy phạm pháp luật được xây dựng trong các thời điểm khác so với sự phát triển của xã hội hiện tại. Sự không lường trước sự thay đổi nhanh của cuộc sống nhất là trong giai đoạn Nhà nước ta chuyển đổi từ cơ chế quản lý bao cấp chuyển sang nền kinh tế thị trường. Do đó một số chính sách hoặc văn bản quy phạm pháp luật mới được ra đời, muốn áp dụng vào thực tiễn phải sửa đổi, bổ sung cho phù hợp với tình hình thực tế.

Thực tiễn áp dụng còn nhiều vướng mắc do sử dụng quy định trong luật tố tụng hình sự về giải quyết vụ án liên quan đến người chưa thành niên, nhiều quy định còn mang tính chung chung, chưa đưa ra được những quy định cụ thể để cơ quan tiến hành tố tụng có thể áp dụng dễ dàng. Nhìn lại các văn bản pháp luật của Nhà nước ta liên quan đến vấn đề người chưa thành niên, chúng ta có thể thấy với một số lượng tương đối lớn và có hệ thống các văn bản đã đề cập nhiều vấn đề bảo vệ, chăm sóc và giáo dục trẻ em. Để tiếp tục hoàn thiện các quy định pháp luật liên quan đến người chưa thành niên cần thiết phải có sự tổng kết, đánh giá việc thực hiện các văn bản nói trên trong mấy năm gần đây, rà soát sửa đổi những quy định không còn phù hợp, bổ sung những quy định mới cho phù hợp.

1.1. Hoàn thiện pháp luật hình sự về người chưa thành niên phạm tội

Nhìn chung, các quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về người chưa thành niên phạm tội thể hiện tư tưởng nhân đạo, dân chủ trong pháp luật của Đảng và Nhà nước ta. Tuy nhiên, để nâng cao hiệu quả công tác đấu tranh phòng chống tội phạm chưa thành niên, pháp luật hình sự về lĩnh vực này cần tiếp tục phải hoàn thiện. Thứ nhất, liên quan đến độ tuổi, một vấn đề cần bàn là theo quy định của pháp luật thì người từ đủ 14 tuổi đến dưới 16 tuổi chỉ phải chịu trách nhiệm hình sự về những tội nghiêm trọng do cố ý và tội đặc biệt nghiêm trọng. Đối với những tội đặc biệt nghiêm trọng thì có cả lỗi cố ý và vô ý.

Như vậy, có truy cứu trách nhiệm hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội đặc biệt nghiêm trọng với lỗi vô ý không? Thiết nghĩ rằng không nên xử lý về hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội trong trường hợp này. Có quan điểm cho

rằng, pháp luật cần quy định không xử lý hình sự đối với người chưa thành niên dù là ở độ tuổi nào đối với loại tội đặc biệt nghiêm trọng do vô ý. Chúng tôi cũng đồng tình với quan điểm này vì như vậy mới phát huy triệt để tinh thần nhân đạo trong các quy định của pháp luật về xử lý người chưa thành niên phạm tội.

Thứ hai, Bộ luật hình sự nên liệt kê cụ thể các loại tội danh có thể được thực hiện bởi người chưa thành niên. Việc liệt kê cụ thể như vậy trước tiên thể hiện sự minh bạch trong chính sách hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội. Tiếp theo, điều này thuận tiện cho việc áp dụng pháp luật của các cơ quan tiến hành tố tụng. Việc liệt kê như trên là cần thiết vì trên thực tế người chưa thành niên do độ tuổi và đặc điểm tâm sinh lý không phạm vào một số tội nhất định, và trên thực tế các cơ quan áp dụng pháp luật cũng không xử lý hình sự người chưa thành niên đối với một số tội danh nhất định. Trên thực tế chưa xử lý hình sự người chưa thành niên phạm tội xâm phạm an ninh quốc gia. Luật cần phải quy định rõ chủ thể của loại tội phạm này không phải là người chưa thành niên.

Thứ ba, về nguyên tắc xử lý đối với người chưa thành niên phạm tội, các quy định của pháp luật hình sự về nguyên tắc xử lý đối với người chưa thành niên phạm tội phải triệt để tôn trọng nguyên tắc: bắt buộc dĩ mới phải xử lý về hình sự đối với người chưa thành niên; tránh việc áp dụng các chế tài hạn chế các quyền, tự do của người chưa thành niên. Nguyên tắc xử lý đối với người chưa thành niên phải dựa trên quan điểm: xử lý người chưa thành niên phạm tội là một vấn đề mang tính chất xã hội. Trên cơ sở những nguyên tắc và tư tưởng nói trên thì quy định tại Điều 69 Bộ luật hình sự về nguyên tắc xử lý đối với người chưa thành niên phạm tội có một số vấn đề cần phải hoàn thiện thêm. Vì, xử lý người chưa thành niên phạm tội không thuần túy là vấn đề pháp lý mà còn là vấn đề xã hội nên trong các nguyên tắc về xử lý người chưa thành niên phạm tội phải có quy định cụ thể về vấn đề này. Thực tiễn cho thấy môi trường xã hội có ảnh hưởng rất lớn đối với việc phạm tội cũng như là việc tái hòa nhập cộng đồng của người chưa thành niên. Có một số trường hợp, các chủ thể không mang tính nhà nước như: gia đình, nhà trường, các tổ chức xã hội lại có vai trò quan trọng hơn các chủ thể công quyền trong việc xử lý người chưa thành niên phạm tội. Mặc dù vậy, Bộ luật hình sự của nước ta chưa đưa ra một nguyên tắc để phát huy vai trò của các chủ thể phi nhà nước trong xử lý người chưa thành niên phạm tội. Thiết nghĩ rằng Điều 69 nên được bổ sung một khoản như sau: Các cơ quan bảo vệ pháp luật có trách nhiệm phối hợp chặt chẽ với gia đình, nhà trường, các tổ chức xã hội trong việc xử lý người chưa thành niên phạm tội.

Theo Bộ luật hình sự hiện hành thì người chưa thành niên có thể bị áp dụng hình phạt tù có thời hạn, chính sách áp dụng hình phạt tù có thời hạn đối với người chưa

thành niên là: Tòa án cho người chưa thành niên phạm tội được hưởng mức án nhẹ hơn mức án áp dụng đối với người đã thành niên phạm tội tương ứng. Đối với người từ đủ 16 tuổi đến dưới 18 tuổi khi phạm tội, nếu điều luật được áp dụng quy định hình phạt tù chung thân hoặc tử hình, thì mức hình phạt cao nhất được áp dụng không quá 18 năm tù. Đối với người từ đủ 14 tuổi đến dưới 16 tuổi khi phạm tội, nếu điều luật được áp dụng quy định hình phạt tù chung thân hoặc tử hình thì mức hình phạt cao nhất được áp dụng không quá 12 năm tù.

Có thể nói rằng, mức hình phạt trên là tương đối nghiêm khắc, hình phạt tù là một chế tài tước quyền tự do đối với con người cho nên người chưa thành niên còn ít tuổi đời, đang trong quá trình hoàn thiện nhân cách, nếu bị "ném" vào môi trường tù tội thời gian dài quá có thể làm mất đi giá trị của con người, những bản tính tốt đẹp vốn có của con người sẽ không được phát huy thay vì sự trỗi dậy của những bản tính xấu. Chính vì vậy, luật cần ấn định một mức tối đa không quá cao của hình phạt tù có thời hạn được áp dụng đối với người chưa thành niên. Có thể điều chỉnh lại mức hình phạt tối đa áp dụng đối với người từ đủ 16 đến dưới 18 tuổi là 15 năm tù; đối với người từ đủ 14 đến dưới 16 tuổi là 10 năm tù.

Bên cạnh đó, một vấn đề quan trọng liên quan đến chính sách xử lý đối với người chưa thành niên phạm tội là: luật cần có quy định về phóng thích có điều kiện. Đối với người chưa thành niên, nguyên tắc tổng quát là hạn chế tối đa xử lý về hình sự. Cần mở rộng điều kiện phi hình sự hóa đối với người chưa thành niên phạm tội. Thứ tư, là các biện pháp tư pháp đối với người chưa thành niên phạm tội, luật hiện hành không quy định trách nhiệm của gia đình trong việc thực hiện biện pháp tư pháp giáo dục tại xã, phường, thị trấn. Thay vì không được quy định trong luật, vấn đề này lại được điều chỉnh bởi quyền lập quy (Nghị định 59/2000/NĐ-CP ngày 3.10.2000). Chính điều này làm giảm hiệu quả áp dụng biện pháp giáo dục tại xã, phường, thị trấn.

Trên thực tiễn, đã có những gia đình không phối hợp với chính quyền địa phương trong việc thực hiện biện pháp tư pháp này. Do đó, Luật chứ không phải Nghị định, phải quy định cụ thể về trách nhiệm của gia đình trong việc phối hợp cùng với các cơ quan nhà nước thực hiện biện pháp giáo dục tại xã, phường, thị trấn; đồng thời quy định chế tài áp dụng nếu gia đình không thực hiện trách nhiệm của mình.

1.2. Hoàn thiện pháp luật tố tụng hình sự đối với người chưa thành niên w

Cũng như pháp luật hình sự, pháp luật tố tụng hình sự của nước ta cũng đã thể hiện tương đối đầy đủ chính sách nhân đạo khi xử lý hình sự đối với người chưa thành niên. Tuy nhiên, các quy định của Bộ luật tố tụng hình sự về người chưa thành niên nhiều khi không được thực hiện một cách hiệu quả vì thiếu các quy định pháp luật cụ

thể hướng dẫn thi hành. Liên quan đến lĩnh vực pháp luật tố tụng hình sự về người chưa thành niên, chúng tôi có những kiến nghị sau:

Thứ nhất, Bộ luật tố tụng hình sự cần bổ sung khái niệm "Bị cáo là người chưa thành niên" vào Điều 307 Bộ luật tố tụng hình sự về "Xét xử", trong đó có quy định về độ tuổi, là người thực hiện hành vi phạm tội và bị Tòa án xét xử để làm cơ sở áp dụng các thủ tục đặc biệt trong việc xét xử đối với người chưa thành niên theo quy định tại Chương XXXII - Bộ luật tố tụng hình sự. Trên cơ sở đã phân tích về khái niệm người chưa thành niên phạm tội ở chương 1 của luận văn, chúng tôi mạnh dạn đưa ra kiến nghị bổ sung Bộ luật tố tụng hình sự như sau:

Phần thứ bảy

Thủ tục đặc biệt

Chương XXXII

Thủ tục tố tụng đối với người chưa thành niên ... Điều... Khái niệm bị cáo là người chưa thành niên (Mới). Bị cáo là người chưa thành niên là người từ đủ 14 tuổi đến chưa đủ 18 tuổi (thực hiện hành vi nguy hiểm cho xã hội, bị luật hình sự coi là tội phạm) bị Tòa án quyết định đưa ra xét xử. ...

Thứ hai, pháp luật cần bổ sung thêm thành viên của ủy ban bảo vệ, chăm sóc trẻ em trong thành phần Hội thẩm nhân dân khi xét xử vụ án hình sự mà bị cáo là người chưa thành niên. Trên thực tiễn, ủy ban Bảo vệ chăm sóc trẻ em có vai trò quan trọng trong việc giáo dục người chưa thành niên. Chính vì vậy, cùng với đại diện gia đình, nhà trường và các tổ chức xã hội cần quy định thêm đại diện của ủy ban Bảo vệ chăm sóc trẻ em trong thành phần Hội thẩm nhân dân, như sau: Bộ luật tố tụng hình sự hiện hành quy định:

Điều 307. Xét xử

1. Thành phần Hội đồng xét xử phải có một Hội thẩm nhân dân là giáo viên hoặc là cán bộ Đoàn thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh. Trong trường hợp cần thiết, Tòa án có thể quyết định xét xử kín.

2. ... Nay sửa lại thành: Điều 307. Xét xử (sửa đổi, bổ sung)

1. Thành phần Hội đồng xét xử phải có một Hội thẩm nhân dân là giáo viên, là cán bộ Đoàn thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh hoặc là Cán bộ ủy ban bảo vệ, chăm sóc trẻ em. Trong trường hợp cần thiết, Tòa án có thể quyết định xét xử kín. 2. ...

Thứ ba, khoản 3 Điều 306 Bộ luật tố tụng hình sự quy định: "Tại phiên tòa xét xử bị cáo là người chưa thành niên phải có mặt đại diện gia đình bị cáo, trừ trường hợp đại diện gia đình cố ý vắng mặt mà không có lý do chính đáng, đại diện của nhà

trường, tổ chức. ...". Theo quy định này thì đại diện gia đình bị cáo chưa thành niên cố ý vắng mặt tại phiên tòa mà không có lý do chính đáng, Tòa án vẫn tiếp tục xét xử vụ án. Vậy vấn đề đặt ra là: trong trường hợp đại diện gia đình bị cáo chưa thành niên vắng mặt tại phiên tòa mà có lý do chính đáng thì Tòa án có tiếp tục xét xử vụ án không hay phải hoãn phiên tòa và nếu hoãn phiên tòa thì hoãn trong thời gian bao lâu và căn cứ hoàn là căn cứ nào?

Bởi vì, Bộ luật tố tụng hình sự hiện hành chỉ quy định các trường hợp phải hoãn phiên tòa như sau: trường hợp quy định tại Điều 45 (thay đổi Kiểm sát viên); Điều 46 (thay đổi Thẩm phán, Hội thẩm); Điều 47 (thay đổi Thư ký Tòa án); Điều 187 (bị cáo vắng mặt có lý do chính đáng); Điều 189 (vắng mặt Kiểm sát viên); Điều 190 (người bào chữa vắng mặt trong trường hợp bắt buộc phải có người bào chữa); Điều 191 (vắng mặt người bị hại, nguyên đơn dân sự, bị đơn dân sự làm trở ngại cho việc xét xử); Điều 192 (người làm chứng về những vấn đề quan trọng vắng mặt); Điều 193 (vắng mặt người giám định trong trường hợp cần có mặt người giám định). Do đó, cần bổ sung thêm khoản 3 Điều 306 và Điều 194 Bộ luật tố tụng hình sự như sau: Điều 194. Thời hạn hoãn phiên tòa (sửa đổi, bổ sung) Trong trường hợp phải hoãn phiên tòa theo quy định tại các điều 45, 46, 47, 187, 189, 190, 191, 192, 193 và 306 của Bộ luật này, thì thời hạn hoãn phiên tòa không quá 30 ngày, kể từ ngày ra quyết định hoãn phiên tòa. Điều 306. Việc tham gia tố tụng của gia đình, nhà trường, tổ chức (sửa đổi, bổ sung) ...

3. Tại phiên tòa xét xử bị cáo là người chưa thành niên phải có mặt đại diện của gia đình bị cáo, trừ trường hợp đại diện gia đình cố ý vắng mặt mà không có lý do chính đáng, đại diện của nhà trường, tổ chức. Trong trường hợp đại diện gia đình bị cáo là người chưa thành niên vắng mặt tại phiên tòa mà có lý do chính đáng thì Tòa án phải hoãn phiên tòa. ...

Thứ tư, Các cơ quan nhà nước có thẩm quyền cần sớm ban hành đầy đủ các văn bản hướng dẫn việc áp dụng Bộ luật hình sự, Bộ luật tố tụng hình sự để các cơ quan có liên quan trong quá trình xử lý người chưa thành niên áp dụng một cách thống nhất.

1.3. Hoàn thiện các văn bản pháp luật khác Thứ nhất, xây dựng và ban hành hoặc sửa đổi, bổ sung các quy định về trách nhiệm của các cơ quan nhà nước có liên quan đến các quy trình xử lý, như:

+ Ban hành các văn bản pháp luật quy định cụ thể quyền lợi, nghĩa vụ, trách nhiệm của các cá nhân, cơ quan, tổ chức, chính quyền cơ sở trong công tác thi hành các bản án hình sự không phải là phạt tù, thi hành các quyết định hành chính mà đối tượng phải thi hành tại cộng đồng là người chưa thành niên (xác định rõ nhiệm vụ

quản lý, giúp đỡ, giáo dục đối tượng của công an cơ sở; tổ dân phố và các đoàn thể tại cơ sở, khuyến khích các cá nhân, tổ chức tình nguyện đứng ra nhận trách nhiệm giúp đỡ, giáo dục đối tượng là trẻ em vi phạm pháp luật...).

+ Quy định cụ thể hơn về chế độ quản lý đối với các đối tượng đang thi hành hình phạt cải tạo không giam giữ, án treo, những người mãn hạn tù. Trong đó cần xác định rõ cơ quan đầu mối, chịu trách nhiệm chính ở trung ương và ở các cấp chính quyền địa phương, trách nhiệm của các cơ quan, tổ chức phối hợp, cũng như cơ chế thông tin, phối hợp giữa các cơ quan, tổ chức này với nhau và với các cơ quan: Tòa án, trại giam, trường giáo dưỡng. Thực tế hiện nay, mối quan hệ giữa chính quyền cơ sở (xã, phường, thị trấn) với các cơ quan tổ tụng chưa được thực hiện nghiêm túc theo quy định của pháp luật.

Thứ hai, xây dựng quy định đối với người bị áp dụng biện pháp tư pháp đưa vào trường giáo dưỡng, nếu trước đó họ có bị tạm giữ, tạm giam thì thời gian bị tạm giữ, tạm giam phải được trừ vào thời hạn chấp hành biện pháp đưa vào trường giáo dưỡng. Việc sửa đổi này trong Bộ luật hình sự và Bộ luật tố tụng hình sự một mặt để bảo đảm tính nhất quán trong nội dung các văn bản quy phạm pháp luật; mặt khác nhằm bảo vệ quyền lợi chính đáng của người chưa thành niên.

Thứ ba, rà soát các quy định hiện đang được áp dụng tại các trại giam và trường giáo dưỡng đối với người chưa thành niên nhằm bảo đảm tốt hơn các quyền được chăm sóc, giáo dục và phát triển của trẻ em. Kiến nghị xem xét lại hướng dẫn hiện hành của Bộ Công an cho các trường giáo dưỡng theo đó các trường không được thông báo về tình trạng nhiễm HIV của học sinh trong trường và phải giam chung, ở chung người chưa thành niên vị nhiễm HIV, AIDS. Nên chăng bỏ hướng dẫn này để vừa tránh nguy cơ lây nhiễm cho người chưa thành niên không nhiễm bệnh, vừa bảo đảm quyền được chăm sóc y tế tích cực của người bị nhiễm, nghiện. Người chưa thành niên, cũng như người thành niên phải có quyền được thông báo về tình trạng nhiễm HIV.

Thứ tư, xem xét bổ sung các quy định hiện hành về xã hội hóa việc chăm sóc, giáo dục trẻ em có hoàn cảnh đặc biệt khó khăn theo hướng nói lỏng các quy định về nhận tài trợ và liên doanh liên kết để các tổ chức phi chính phủ, các cơ sở chữa bệnh, cai nghiện cho người chưa thành niên. Nhà nước nên tăng cường chính sách khuyến khích vật chất cho các cơ sở này (cho thuê đất và miễn giảm tiền thuê đất lập cơ sở, giao cho các cấp hành chính được quyền xem xét đưa người chưa thành niên vi phạm vào các cơ sở này, cung cấp tài liệu, chương trình và bảo đảm địa vị pháp lý cho các cơ sở này...).

Thứ năm, tiếp tục nghiên cứu hoàn thiện thủ tục pháp lý bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người chưa thành niên trong quá trình xử lý về hình sự.

2. Hoàn thiện tổ chức

Cần nghiên cứu thử nghiệm một số mô hình áp dụng các chương trình chuyên hướng xử lý để thay thế biện pháp xử lý chính thức của pháp luật áp dụng với người chưa thành niên. Chuyên hướng xử lý là một quá trình xử lý người chưa thành niên mà ở đó người chưa thành niên có vai trò chủ động trong toàn bộ quá trình và trọng tâm của quá trình này là sửa chữa những hành vi sai phạm mà người chưa thành niên đã thực hiện. Các yếu tố quan trọng khác của quá trình này là sự tham gia tích cực của người bị hại và gia đình của người bị hại. Các biện pháp xử lý người chưa thành niên vi phạm pháp luật ở nước ta hiện nay chủ yếu là các biện pháp xử lý hành chính và hình sự. Đây đều là các biện pháp xử lý mang tính chính thức (được quy định trong các văn bản pháp luật), do cơ quan nhà nước thực hiện (thể hiện tính chất quyền lực công), để lại dấu ấn về tiểu sử vi phạm pháp luật của người chưa thành niên trong các hồ sơ lý lịch tư pháp nên có thể dẫn đến các vi phạm tiếp theo (nếu có) của người chưa thành niên sẽ bị coi là tái phạm và bị xử lý nặng hơn.

Chúng tôi cho rằng, có thể áp dụng các biện pháp xử lý không chính thức mang tính thay thế chế tài pháp luật để áp dụng đối với người chưa thành niên vi phạm pháp luật nhằm tránh đi các hậu quả xấu. Có thể thực hiện điều này thông qua quá trình người chưa thành niên sửa chữa những hành vi sai trái của mình và chủ động trong việc đưa ra quyết định về biện pháp xử lý.

Cần đầu tư xây dựng hệ thống thu thập số liệu thống kê để theo dõi việc xử lý các vụ việc có liên quan đến người chưa thành niên. Số liệu và thông tin thống kê có ý nghĩa quan trọng vì nhiều lý do: giúp cho các cơ quan xây dựng pháp luật và chính sách cập nhật về các xu hướng và loại hình tội phạm, "cảnh báo" những hành động mới cần thực hiện, ví dụ tình trạng có quá nhiều trẻ em bị giam giữ, hoặc sự tăng lên của một loại vi phạm nhất định, nâng cao chất lượng của các mô hình trên thực tiễn và chỉ ra các nhu cầu đào tạo, và xác định các lĩnh vực cần tăng chi phí nguồn lực. Bên cạnh đó, thông tin thống kê tạo điều kiện cho việc hoạch định kế hoạch và ngân sách được hiệu quả và cho phép theo dõi hiệu quả hệ thống xử lý và sự an toàn của trẻ em trong hệ thống này. Cần xem xét việc thành lập Tòa án người chưa thành niên để xử lý các vi phạm của người chưa thành niên. Theo pháp luật tố tụng hiện hành, hoạt động điều tra đối với bị can, bị cáo, các đương sự chưa thành niên được tiến hành theo những thủ tục khác biệt so với người thành niên. Tuy nhiên, việc xét xử các vụ án này không khác biệt lắm so với phiên tòa thông thường. Người chưa thành niên là người chưa phát triển đầy đủ về tâm sinh lý, đang trong quá trình hình thành và phát triển

nhân cách, cho nên việc xét xử các vụ án liên quan đến người chưa thành niên cũng giống như các vụ án thông thường khác về phòng xét xử, vành móng ngựa, cách xưng hô ... có ảnh hưởng không tốt đến quá trình phát triển nhân cách của người chưa thành niên. Thành lập Tòa án người chưa thành niên sẽ có những tác dụng sau đây: Một là, khuyến khích công tác xây dựng đội ngũ chuyên trách, trong đó có Thẩm phán, Kiểm sát viên, Điều tra viên, Luật sư bảo vệ cho trẻ em, những người đã quen với các nhu cầu riêng của trẻ em vi phạm pháp luật và các thủ tục pháp lý cần áp dụng khi xử lý các vi phạm do người chưa thành niên thực hiện.

Hai là, giúp các cơ quan chức năng chuyên trách về người chưa thành niên sẽ có kỹ năng và kinh nghiệm cần thiết để đưa ra các lựa chọn xử lý theo hướng phù hợp hơn đối với người chưa thành niên. Ba là, thúc đẩy việc thu thập thông tin thống kê về các vi phạm của người chưa thành niên và công tác xử lý. Thành lập Tòa án người chưa thành niên là vấn đề đã được đề cập nhiều trong các hội thảo, hội nghị gần đây nhưng chưa có các phương án cụ thể, khả thi. Trước mắt, các cơ quan tiến hành tố tụng cần tập trung bồi dưỡng kiến thức về chuyên môn, nghiệp vụ về tâm sinh lý trẻ em, chăm sóc về mặt tâm lý xã hội về khoa học giáo dục người chưa thành niên cho một bộ phận cán bộ chuyên trách trong các cơ quan tiến hành tố tụng đối với người chưa thành niên phạm tội. Hạn chế tiến tới không áp dụng hình thức xét xử lưu động đối với người chưa thành niên phạm tội. Cần phải nhìn nhận từ nhân cách của các em ở lứa tuổi này còn chưa trưởng thành, chưa nhận thức được đầy đủ đúng sai nên khi có hành vi phạm tội và bị đưa ra xét xử, người chưa thành niên phạm tội chắc chắn sẽ có những chấn động lớn về mặt tâm sinh lý. Hơn nữa, khi xét xử lại có sự chứng kiến của rất nhiều người thân, quen, bạn bè, thầy cô, người cùng phố, cùng xóm... Điều này sẽ để lại một mặc cảm, một dấu ấn tiêu cực khó xóa đối với bản thân, ảnh hưởng đến sự phát triển bình thường của người chưa thành niên sau này.

Vì vậy, từ thực tiễn phạm tội của người chưa thành niên, căn cứ vào chính sách nhân đạo của Đảng và Nhà nước ta, pháp luật quốc tế về quyền trẻ em mà Việt Nam tham gia, chúng tôi kiến nghị Chính phủ hoặc Tòa án nhân dân tối cao trình Quốc hội cho phép thành lập Tòa án chuyên biệt giành cho việc xử lý người chưa thành niên phạm tội trong điều kiện hiện nay là hợp lý. Theo tinh thần Nghị quyết 49/NQ-TW ngày 02 tháng 6 năm 2005 về chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020 thì từ nay đến năm 2010 hệ thống các cơ quan tư pháp trong đó có ngành Tòa án phải: "Hoàn thành việc tăng thẩm quyền xét xử của Tòa án cấp huyện, chuẩn bị điều kiện thành lập Tòa án khu vực ở cấp này; từng bước đổi mới tổ chức hệ thống Tòa án nhân dân các cấp". Như vậy, khi triển khai thực hiện Nghị quyết 49/NQ-TW, các cơ quan có thẩm quyền có thể xây dựng Tòa án vị thành niên ở mỗi Tòa án khu vực bên cạnh các tòa hình sự, dân sự, hành chính, kinh tế, lao động. Trước mắt, Tòa án vị thành niên có thẩm quyền

xét xử các tội phạm do người chưa thành niên thực hiện với thủ tục xét xử riêng, tiến tới về lâu dài, cần nghiên cứu để tăng thẩm quyền xét xử cho Tòa án này đối với cả những tội phạm xâm phạm người chưa thành niên. Chúng tôi cho rằng, nếu làm được như vậy mới góp phần thực hiện được mục tiêu mà Nghị quyết 49/NQ-TW đặt ra là: "xây dựng nền tư pháp trong sạch, vững mạnh, dân chủ, nghiêm minh, bảo vệ công lý, từng bước hiện đại phục vụ nhân dân, phụng sự Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa, hoạt động tư pháp mà trọng tâm là hoạt động xét xử được tiến hành có hiệu quả và hiệu lực cao".

Ngoài các kiến nghị hoàn thiện về mặt tổ chức nêu trên thì trong điều kiện hiện nay khi các Tòa án cấp huyện được tăng thẩm quyền, ngành Tòa án cũng cần phối hợp với các cơ quan hữu quan sớm kiện toàn đội ngũ cán bộ, Thẩm phán nhằm đáp ứng đủ số lượng Thẩm phán bảo đảm hoàn thành nhiệm vụ xét xử các loại án, trong đó án có người chưa thành niên phạm tội đang có xu hướng diễn biến phức tạp.

3. Nâng cao hiệu quả công tác xét xử của ngành Tòa án, góp phần đấu tranh phòng, chống tội phạm do người chưa thành niên thực hiện

Trong những năm qua, các cơ quan bảo vệ pháp luật (Công an, Viện kiểm sát, Tòa án) đã có nhiều cố gắng trong công tác đấu tranh phòng, chống tội phạm nói chung, tội phạm do người chưa thành niên thực hiện nói riêng. Việc đấu tranh với tội phạm do người chưa thành niên thực hiện là một nhiệm vụ khó khăn, phức tạp, vừa mang tính cấp bách, vừa mang tính lâu dài. Căn cứ vào thực trạng, nguyên nhân và điều kiện tình hình tội phạm do người chưa thành niên thực hiện, để có thể nâng cao hiệu quả công tác của các cơ quan bảo vệ pháp luật trong đó có ngành Tòa án trong cuộc đấu tranh phòng, chống tội phạm do người chưa thành niên thực hiện cần tăng cường hoạt động của ngành Tòa án.

Đối với ngành Tòa án thì việc áp dụng pháp luật đúng đắn trong công tác xét xử các vụ án do người chưa thành niên thực hiện rất quan trọng. Có xét xử đúng mới có điều kiện phát huy tính giáo dục, phòng ngừa của biện pháp xử lý và mới có thể chỉ ra nguyên nhân và điều kiện của tội phạm để có kiến nghị xác đáng. Vì vậy, ngành Tòa án cần làm tốt các chức năng nhiệm vụ xét xử đối với những vụ án có bị cáo là người chưa thành niên thực hiện. Cụ thể là: Tòa án nhân dân tối cao cần tổ chức các Hội nghị chuyên đề hướng dẫn áp dụng thống nhất pháp luật trong công tác xét xử các vụ án có bị cáo là người chưa thành niên, chú ý thực hiện đúng trình tự, thủ tục tố tụng, những căn cứ cụ thể để quyết định hình phạt, nguyên tắc áp dụng các tình tiết tăng nặng, giảm nhẹ, bảo đảm việc xét xử các vụ án có bị cáo là người chưa thành niên được nghiêm chỉnh, đúng pháp luật.

Theo quy định của pháp luật thì Tòa án chỉ áp dụng hình phạt tù có thời hạn đối với người chưa thành niên phạm tội trong những trường hợp cần thiết, khi các biện pháp khác không đủ hiệu lực và hiệu quả răn đe, giáo dục. Trước khi quyết định hình phạt tù có thời hạn đối với bị cáo là người chưa thành niên, các Tòa án phải cân nhắc xem xét cho họ xem có thể áp dụng hình phạt tù cho hưởng án treo được hay không. Thực tế xét xử thời gian vừa qua cho thấy số lượng người chưa thành niên phạm tội bị xử phạt tù giam là quá nhiều (xem bảng 2.4), thực trạng này đi ngược lại chính sách nhân đạo của Nhà nước ta trong chính sách hình sự đối với người chưa thành niên phạm tội, các Tòa án các cấp cần xem xét thật thận trọng hơn trong việc quyết định loại hình phạt nghiêm khắc này. Khi xét thấy không cần thiết phải áp dụng hình phạt đối với bị cáo là người chưa thành niên, Tòa án nên áp dụng các biện pháp tư pháp: giáo dục tại xã, phường, thị trấn và đưa vào trường giáo dưỡng.

Cùng với việc xét xử đúng, Tòa án phải phát hiện thiếu sót hoặc những hành vi vi phạm khác trong công tác quản lý người chưa thành niên của gia đình, nhà trường, xã hội... là nguyên nhân, điều kiện làm phát sinh tội phạm. Trên cơ sở đó, Tòa án kiến nghị các cơ quan, tổ chức hữu quan áp dụng các biện pháp cần thiết để khắc phục nguyên nhân và điều kiện phát sinh tội phạm theo quy định tại Điều 225 Bộ luật tố tụng hình sự. Đây là vấn đề lâu nay ít được Tòa án quan tâm.

Để đạt được kết quả xét xử tốt, Hội đồng xét xử phải là những người có hiểu biết cần thiết về tâm lý học, khoa học giáo dục cũng như về hoạt động đấu tranh phòng chống tội phạm do người chưa thành niên thực hiện. Tuy nhiên, trên thực tế cho thấy, để có được một đội ngũ Thẩm phán, Hội thẩm nhân dân chuyên trách xét xử các vụ án có bị cáo là người chưa thành niên là một điều khó thực hiện trong tương lai gần. Vì vậy, trước mắt Tòa án nhân dân tối cao cần quan tâm đến việc bồi dưỡng những kiến thức cần thiết về tâm lý học, khoa học giáo dục cũng như về hoạt động đấu tranh phòng, chống tội phạm do người chưa thành niên thực hiện. Đây là biện pháp có tính khả thi cao trong điều kiện hiện nay.

Kết luận

"Giành tất cả những gì tốt đẹp nhất cho trẻ em" là mục tiêu quan trọng đối với Việt Nam và các nước tham gia Công ước về quyền trẻ em. Trong tình hình tội phạm nói chung, tội phạm do người chưa thành niên thực hiện nói riêng ngày càng diễn biến phức tạp đã và đang trở thành sự quan tâm, lo lắng của nhiều nước trên thế giới, nếu không có sự quan tâm đúng mức của Nhà nước thì hậu quả không chỉ trước mắt mà còn là gánh nặng cho thế hệ mai sau. ở Việt Nam, vấn đề này đang thu hút sự quan tâm của toàn xã hội, đặc biệt là các cơ quan bảo vệ pháp luật, đòi hỏi Nhà nước cần có những chính sách phù hợp không chỉ với những quy định trong điều ước quốc tế mà

Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam là thành viên, mà còn phù hợp với truyền thống đạo đức của dân tộc, qua đó bảo đảm cho sự phát triển của thế hệ tương lai đất nước. Việc tiếp tục nghiên cứu và hoàn thiện hệ thống pháp luật về việc xử lý người chưa thành niên phạm tội nói chung và việc xét xử bị cáo là người chưa thành niên nói riêng, hiển nhiên cũng nhằm góp phần thực hiện mục tiêu "Giành tất cả những gì tốt đẹp nhất cho trẻ em" đó. Mặc dù Bộ luật tố tụng hình sự đã có những quy định riêng về thủ tục tố tụng đối với những vụ án liên quan đến người chưa thành niên phạm tội, nhưng thực tiễn áp dụng vẫn còn có nhiều sai sót cần khắc phục.

Qua những vấn đề lý luận và thực tiễn áp dụng các quy định của Bộ luật tố tụng hình sự chúng ta cần phải tập trung nghiên cứu và hoàn thiện hơn các quy định về trình tự, thủ tục tố tụng trong việc xử lý người chưa thành niên phạm tội nói chung (điều tra, truy tố, xét xử và thi hành án) và thủ tục xét xử đối với người chưa thành niên phạm tội nói riêng, các quy định về người tham gia tố tụng, quyền và nghĩa vụ của người tiến hành tố tụng... ngoài việc nghiên cứu các quy định của pháp luật để áp dụng chính xác trong công tác xét xử, ngành Tòa án cần tổ chức hội nghị chuyên đề hướng dẫn áp dụng thống nhất pháp luật trong công tác xét xử các vụ án có bị cáo là người chưa thành niên, Tòa án cần phối hợp với Cơ quan điều tra và Viện kiểm sát trong việc xử lý người chưa thành niên phạm tội, tùy theo tính chất và mức độ nguy hiểm cho xã hội của tội phạm mà có hình thức xử phạt nghiêm minh theo đúng pháp luật, công bố kết quả xét xử trên các phương tiện thông tin đại chúng để tăng tác động răn đe, giáo dục cũng như hỗ trợ quần chúng nhân dân tham gia đấu tranh phòng chống tội phạm do người chưa thành niên thực hiện.

Cùng với việc xét xử đúng, Tòa án phải phát hiện thiếu sót hoặc những hành vi vi phạm khác trong quản lý người chưa thành niên của gia đình, nhà trường và xã hội... là nguyên nhân, điều kiện phát sinh tội phạm, góp phần giải quyết đúng đắn vụ án và góp phần vào công cuộc chung của xã hội là đấu tranh phòng ngừa và chống tội phạm. Cùng với sự hoàn thiện hệ thống pháp luật nói chung, những quy định về tố tụng hình sự đối với người chưa thành niên đã đạt được những bước phát triển quan trọng và ngày càng được đổi mới và hoàn thiện hơn.